

Als vrucht daarvan werd de volgende verklaring, door Ds Van Duin schriftelijk aan de Commissie gegeven, de Synode aangeboden:

Ondergeteekende aanvaardt voor zichzelf de beide in Genesis 2 en 3 met name genoemde boomen in den eigenlijken of letterlijken zin, en belooft, bij al zijn ambtelijken arbeid alleen deze opvatting, ook als zijnde in dezen de eenige leer der Geref. Kerken, te zullen voordragen. Wat de slang en haar spreken betreft, acht hij persoonlijk naast de letterlijke opvatting ook mogelijk onder de slang den duivel te verstaan, maar wil in afwachting van de beslissingen der Generale Synode inzake het desbetreffende bezwaar, tot op dien tijd alleen de letterlijke opvatting voordragen.

(w.g.) W. E. VAN DUIN.

Men lette er wel op, dat deze verklaring niet door de Synode is opgesteld, noch ook door de Commissie, welke met Ds Van Duin heeft gekonfereerd.

Maar door Ds Van Duin zelf.

Had de Synode hem een verklaring ter onder-teekening voorgelegd, dan zou zij ongetwijfeld een andere redaktie hebben gekozen.

Nu stond zij echter voor de dubbele vraag: zullen wij er op staan zelf een verklaring op te stellen en: is deze verklaring bevredigend.

Men heeft er de Synode een verwijt van gemaakt, dat zij de opstelling van de verklaring aan Ds Van Duin overliet, terwijl zij van Dr Geelkerken eischte, dat hij haar verklaring zou onderschrijven.

De één was er haastig bij om hier het gebruikelijke „meten met twee maten” te konstateren.

Mr Knibbe, diaken te Leiden, die in zijn bezwaarschriften beweerde had, dat de Synode niet gerechtigd was om onderteekening van een door haar gestelde verklaring van Dr Geelkerken te vorderen, meende hierin zelfs een bewijs te zien, dat zij op haar oorspronkelijk gevoelens was teruggekomen en zich tot zijn meening had bekeerd!

Het antwoord, door de Synode hem gezonden op zijn bezwaren, had het hem anders kunnen leeren!

Neen, de Synode gaf haar recht om iemand een door haar zelve vastgestelde formule voor te leggen, niet prijs door aan Ds Van Duin toe te staan een door hem gekozen formule voor te dragen.

Hiermede werd in geen enkel opzicht ook maar de schijn gewekt, dat zij op het standpunt van Ds Van Duin was overgekomen.

En ook de inhoud der verklaring van Ds Van Duin geeft geen recht tot bovengenoemde veronderstelling.

Deze verklaring kan moeilijk anders worden opgevat, dan dat Ds v. Duin zich aan de beslissing der Synode inzake de beide met name genoemde Paradijsboomen niet alleen ambtelijk konformeert, maar de opvatting, daarin vervat, voor zijn persoonlijke rekening neemt en alle disputabiliteit in deze als in strijd met de Heilige Schrift verwerpt.

Immers, duidelijk verklaart hij „ondergeteekende aanvaardt voor zichzelf” enz. Dat moet toch wel persoonlijke instemming beteekenen.

Verder belooft hij „bij al zijn ambtelijken arbeid alleen deze opvatting, ook als zijnde in dezen de eenige leer der Gereformeerde Kerken, te zullen voordragen”. Nu moge men de door ons gespateerde uitdrukking mooi vinden of niet, waar het op aankomt is dit: mag daaruit iets anders worden gelezen, dan dat de disputabiliteit in deze door hem ten eenenmale wordt uitgesloten. Hij onderschrijft die opvatting als de eenige leer der Gereformeerde Kerken in casu. Een andere opvatting is alzoo volgens hem niet toelaatbaar. En die niet-toelaatbaarheid rust voor den Gereformeerde natuurlijk enkel en alleen in Gods Woord.

Kan het daarom verwonderen, dat het eerste deel dezer verklaring bij de Synode bevrediging wekte?

Ten opzichte van het tweede deel kon de Synode niet in diezelfde mate bevredigd zijn.

Daarin toch spreekt Ds Van Duin uit, dat hij „persoonlijk naast de letterlijke opvatting” van de slang en haar spreken het ook mogelijk acht, dat onder de slang de duivel moet worden verstaan.

Maar hij wil in deze de beslissing der Synode over het gravamen van Leeuwen afwachten.

En tot op dien tijd zal hij over dit punt niet slechts zwijgen, doch alleen de letterlijke opvatting voordragen.

Nu denke men zich den toestand wel in.

Aan Dr Van Leeuwen werd toegestaan op dit punt een gravamen in te dienen, terwijl hij nog altijd zijn *ambt als Dienaar des Woords in een onzer kerken* ongestoord uitoefent.

Zou dan de Synode billijk hebben gehandeld, indien zij tot Ds Van Duin zei: maar gij blijft om uw gravamen, dat precies van dezelfde strekking is als dat van Dr Van Leeuwen, in uw bediening geschorst?

Als men van „meten met twee maten” spreekt, dan zou dat euvcl hier zijn begaan.

Voor handhaving der schorsing bestond nog te minder reden, waar Ds van Duin eigener beweging verder ging, dan van hem geëischt zou kunnen worden.

Ingeval iemand een afwijkend gevoelens in een gravamen belichaamt, wordt door de kerk niet meer

van hem gevorderd, dan dat hij hangends zijn zaak voor dat gevoelen geen propaganda maakt.

Ds Van Duin verzekerde evenwel, dat hij alleen „de letterlijke opvatting” zou voordragen.

Als de Synode een verklaring had outworpen, zou zij stellig dit niet van hem hebben bedongen en zich met minder hebben tevreden gesteld.

Onlangs werd evenwel geschreven, dat dezelfde verklaring ook wel door Dr Geelkerken en andere dissidentieerende broederen kon worden onderschreven.

Op zichzelf iets ongelooflijks.

Wij zullen ten bewijze daarvan de heele zaak-Geelkerken en de bewoordingen, waarin hij onderteekening van de verklaring weigerde, niet meer ophalen.

Wel willen we even de aandacht vestigen op de wijze, waarop wij dit hoorden beredeneeren.

Kijk eens, zoo zegt men, de woorden „ook als zijnde in dezen de eenige leer der Gereformeerde Kerken” behoeven volstrekt niet in te houden, dan men de bedoelde opvatting niet disputabel acht. Men konstaleert er alleen door, dat sinds de Synode van Assen in 1926 dit de eenige leer der Gereformeerde Kerken is. Meer niet.

Wie er echter deze beteekenis in zou willen schuiven, zou daarmee toonen op dit punt niet Gereformeerde, maar Roomsche te zijn.

De Roomsche legt zich bij een opvatting neer, omdat de kerk gesproken heeft.

Doch de Gereformeerde aanvaardt slechts als „eenige leer” wat gegrond is op de Schrift.

Als Dr G. en anderen onder voorbehoud van die uitlegging bereid waren te onderteekenen, zou dit onmogelijk kunnen worden geaccepteerd.

Intusschen kan men uit al dit geschrijf leeren, dat het per saldo toch maar beter is, dat de Synode zelf een verklaring opstelt.

Wanneer heel een Synode aan een formulering arbeid, zal ze allicht wel zoo juist zijn dan wanneer één persoon haar geeft.

Bovendien kan zij bij eventueel geschil dan uitspreken wat haar bedoeling is geweest.

Het is wel jammer, dat de Synode dan haar toegeeflijkheid wat moet inkrimpen.

Maar de ondervinding der laatste weken deelde wijze lessen uit.

Het welzijn der kerken moet het zwaarst wegen.

Intusschen heeft men vernomen, dat Ds Van Duin nog altijd niet het Woord bedient.

Zijn schorsing is door de Classis Haarlem opgeheven.

Toch waren er van de 28 stemmen nog 10 tegen en één blanco.

En op een latere vergadering van de Classis werd besloten met de effectueering van de opheffing der schorsing te wachten tot de Generale Synode opnieuw over de zaak zal hebben gehandeld.

Welke zwaarigheid zich thans weer heeft voorgedaan, meldt het Classicaal verslag niet.

Wij hadden gehoopt, dat de zaak-Van Duin voorloopig in het reine zou zijn.

Maar 't is anders gelopen.

Bestiere de Heere het zóó, dat wij dezen broeder mogen behouden.

— Moelijkheden.

Ieder, die ernstig poogt in te dringen in de waarheid Gods, staat elk oogenblik voor moeilijkheden.

De Schrift plaatst er ons voor, niet in Gen 2 en 3 alleen, maar op elke bladzijde.

Dat kan dikwijls als lood wegen op de ziel. Sommigen verstaan dit niet.

Zij kennen geen moeilijkheden, omdat zij er eenvoudig over heenwippen.

Zulke menschen schijnen te benijden, maar zijn inderdaad te beklagen.

Hun leven heeft geen diepgang.

Zij tobben nooit, maar zij missen ook die intense blijdschap, welke het hart vervult, wanneer één van de moeilijkheden wordt opgelost.

Aan den anderen kant zijn er echter ook velen in onzen tijd, die geheel onder de moeilijkheden zitten.

Die er schier nimmer boven uit weten te komen.

Zij vergeten, dat God niet enkel moeilijkheden op onzen weg legt.

Dat Hij ook Zijn licht ons doet toestralen, waarin wij het licht aanschouwen.

Dat het licht den rechtvaardige gezaaid is en vrolijkheid den oprechte van hart.

Er schuilt veel ziekelijks onder hen, die enkel den mond vol hebben van moeilijkheden.

Hun geest is er eenzijdig op gericht om moeilijkheden te zoeken.

Het wordt hun soms tot een sport.

Voor de oplossing van de moeilijkheden heeft men ook van deze lieden weinig te verwachten.

Want wie het onbekende wil ontcijferen moet uitgaan van het bekende.

En nu kan men zoalang in het onbekende rondtasten tot het bekende als uit de heugenis is weggevaagd.

Er is meer, wat mij niet weten, dan wat wij weten.

Zullen we echter tegen die moeilijkheden in heel ons leven, ook in ons kenleven, opgewassen zijn, dan moeten wij ons steeds meer bewust worden van wat wij weten.

Wij moeten met de moeilijkheden worstelen vanuit de zekerheid des geloofs.

En wordt de jubel van die zekerheid onder ons niet al te zelden gehoord?

Treden wij wel genoeg op met de apostolische pretentie: wij weten?

Leven wij wel genoeg uit de werkelijkheid, door onzen Heiland tot uitdrukking gebracht in de woorden, dat, wat den wijzen en verstandigen verborgen is, den kinderkerens is geopenbaard?

Wie zich met zijn natuurlijk verstand voor het evangelie plaatst, stemt het den wijsgeerig aangelegden Griek toe, dat het dwaasheid is. En wie met zijn natuurlijk hart het evangelie nadert, sympathiseert met den sensibelen Jood, die er zich aan ergert.

Het evangelie is één groote moeilijkheid.

Alleen het geloof maakt het u gemakkelijk.

Het doet u moeilijkheden oplossen. Gewis.

Maar dat is toch niet het voornaamste van het geloof.

Want het laat nog talrijker moeilijkheden onopgelost.

Doch het doet u daarin actief rusten.

Het „ten deele kennen” wordt u niet een nachtmerrie, maar het stemt u tot ootmoed.

Men hoort tegenwoordig wel redeneeren: ik kan dit niet gelooven, want er zit een moeilijkheid in.

Het geloof echter spreekt: ik neem aan, wat God openhaart, ondanks de moeilijkheid, die het in zich bergt.

Moeilijkheden mogen geen hinderpalen worden voor het geloof, maar behoeven veeleer prikkels te zijn om vaster te gelooven.

Wie zich te meer geslagen voelt onder de oversteigende veelheid van moeilijkheden, bezie eens biddend zijn geloofsbezit.

Het zal hem heerlijk verlichten.

De velen, die thans lijden aan moeilijkheidszucht, zijn slechts te genezen door de berglucht des geloofs.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

[Kon Jezus zondigen?

Door de Synode-drukte ben ik met de beantwoording van vragen, die onderscheidene onzer lezers me toezonden, vrij wat achterop geraakt. 'k Zal m'n best doen, de schade zoo spoedig mogelijk in te halen.

Naar den datum van ontvangst is dan het eerst aan de orde de vraag van H. Z. — als ik constateer dat die H. den naam „Hendrikus” vertegenwoordigt, zal vrager ontdekken, dat ik in hem nog heel goed een oud-catechisant van voor ruim 36 jaar herken — te E., of onze Heere Jezus Christus gedurende zijn leven op aarde had kunnen zondigen.

Deze vraag is zeker niet zonder belang, al is ze — en dat mag ik hier wel even herinneren — niet zóó belangrijk als deze andere, of Jezus ook inderdaad gezondigd heeft.

De laatste is door en door praktisch.

Aan haar hangt de verlossing en zaligheid van die in Christus gelooven.

De eerste is meer van theoretischen aard. En zoo maar de zondeloosheid van onzen Middelaar vaststaat, kan het antwoord daarop, hoe het ook moge uitvallen, de zekerheid van onzen eenigen troost in leven en sterven nooit aantasten.

Ik zet dit voorop, omdat Z., naar het me-voorkomt, eenig gevaar loopt, de twee vragen, in haar beteekenis voor ons Christelijk geloof, niet voldoende uiteen te houden.

Met dit al beseft hij terecht, dat ook de vraag, of Christus gezondigd kon hebben, van belang genoeg is om onder de oogen te worden gezien.

Ze is dat in méér dan één opzicht.

In de eerste plaats, om de eere van den persoon onzes Middelaars, en dan ook om die onzes Gods.

Want zoo Christus had kunnen zondigen, zou daaruit volgen, dat God zijnen Raad tot onze verlossing en zaligheid had gelegd in handen waarin hij niet veilig was, en dat de eeuwige verkiezing der zijnen tot zaligheid een wankel besluit was geweest.

Deze overweging is, naar 't me voorkomt, reeds voldoende, om zonder meer, de vraag, of Jezus heeft kunnen zondigen, zoo beslist mogelijk in ontkennenden zin te beantwoorden.

Doch tot hetzelfde antwoord leidt ons al wat de Heilige Schrift ons aangaande onzen Heere Jezus Christus openbaart.

Zeker, de Schrift legt even grooten nadruk op de waarachtigheid van Christus' menschelijke natuur als op die zijner godheid.

Maar uit Jezus' waarachtige menschheid volgt nog alteminst, al werd dit dikwijls beweerd, de mogelijkheid dat Hij zou hebben kunnen zondigen. Want het kunnen zondigen behoort volstrekt niet tot de menschelijke natuur als zoodanig.

Zoo Adam volhard had in gehoorzaamheid, zou hij de mogelijkheid van zondigen teboven zijn gekomen, en geraakt zijn tot een staat van niet-kunnen-zondigen.

Doch niemand zal beweren, dat hij daarmee opgehouden zou zijn mensche te wezen. De idee van de menschelijke natuur ware daarmee, omgekeerd, bij hem eerst tot haar hoogste werkelijkheid gekomen.

De ontkening, dat Jezus zondigen kon, tast derhalve zijn waarachtige menschheid niet aan, maar is, integendeel, de belijdenis, dat Hij in voller zin mensch was dan Adam, gelijk hij uit Gods scheppende hand voortkwam: dat Hij het was in den hoogsten en rijksten zin.

Ik sprak tot dusver aldoor van Jezus' menschelijke natuur.

En ik moet daar nu allen nadruk op leggen.

Want elke gedachte aan de mogelijkheid van zonde bij onzen Middelaar berust in den grond der zaak op de voorstelling, dat Christus was een menschelijke persoon, of dat er althans een menschelijk ik in Hem was naast het goddelijke.

Wat de goddelijke ik, die goddelijke persoon, kon dan, zoo denkt men het zich, niet zondigen, maar het menschelijke ik, de menschelijke persoon stond aan zonde bloot.

Doch dit is een geheel valsche voorstelling.

In de H. Schrift vindt ge daarvan geen spoor.

Wat de Schrift ons van Christus leert is, dat Hij is de eeuwige Zoon van God, geopenbaard in 't vleesch. Zijn vleeschwording was niet, zooals allerlei kettersehe richtingen leerden en nog leeren — denk aan de Theosophie; Annie Besant met haar Krishnamurti — een zich vereenigen met een menschelijken persoon, maar een aannemen van onpersoonlijke menschelijke natuur.

De Schrift weet in Christus van geen anderen persoon dan die van den eeuwigen Zoon Gods, en Jezus zelf sprak van zich-zelf nooit anders. Hij was „vóór Abraham“, Hij bestond „voor de grondlegging der wereld“, Hij was „van den Vader uitgegaan en in de wereld gekomen“.

Het was derhalve altoos de Zoon van God, die in Jezus sprak en handelde, al sprak Hij somtijds ook van zich zelf naar zijn menschelijke natuur, waar de oer-Hij sprak en handelde.

En dit sluit elke gedachte, dat Jezus zou hebben kunnen zondigen, onherroepelijk uit.

Wie daaraan plaats geeft, geeft plaats aan de Godslasterlijke gedachte, dat God oort zonde zou kunnen doen.

Het is daarom ook begripelijk, dat de voorstelling als zou Jezus hebben kunnen zondigen, altoos weer gevonden wordt bij Arianen, Pelagianen en andere kettersehe richtingen, die de Godheid van Christus loochenen.

Nu heeft men hiertegen wel ingebracht, dat er zoo geen plaats blijft bij Christus, gedurende den staat zijner vernedering, voor eigenlijke verzoeking en voor ernstige worsteling om te volharden in gehoorzaamheid aan den Vader, als waarvan de Schrift ons toch zoo geduriz sprekt.

Doch daarbij vergeet men dan, dat de Zoon van God, na zijn vleeschwording, gehoorzaamheid aan den Vader had te bewijzen in menschelijke natuur. En dat er voor die menschelijke natuur, al was ze zonder zonde, en al kwam er daardoor nooit van binnen uit een aansporing tot ongehoorzaamheid in haar op, toch, bij haar begeerte naar geluk en vreugde, keer op keer verzoeking opkwam uit het lijden, dat haar, in het doen van den wil des Vaders, in den weg trad. En deze verzoeking waren te banger, wil de menschelijke natuur die de Zoon Gods aannam, niet was de ongerepte natuur, als waarin Adam geschapen werd, maar de door de zonde verzwakte zooals wij haar dragen.

Als we deze dingen bedenken, kunnen we, al laat het ondoorgrondelijk mysterie van de vereeniging der beide naturen in onzen Middelaar hier ook vele vragen onbeantwoord, toch verstaan, hoe de Zoon Gods, mocht Hij ook nooit in zonde kunnen vallen, toch niet zonder strijd heeft kunnen volharden in gehoorzaamheid.

V.

F.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Over de „Franciscus-herdenking“.

Het is al weer een heelen tijd geleden, dat ik op den Haarlemschen Bondsdag van Jongelingsvereeningen op gereformeerden grondslag het genoegen had, te spreken en te trachten te spreken (dit laatste vanwege de repetitie in een al te warme zaal) over „Kop of Staart“.

Dezer dagen dacht ik daar aan terug.

Immers, in dit opwekkend woord handelde ik

HET DAGBOEK VAN PIERRE LOTI

door

Dr J. W. Marmelstein.

II.

Gelijk ik reeds meegedeeld heb, was de drang naar het Oosten, naar verre landen, bij den kleinen Julien geworden tot iets onbedwingelijks. En, onder de omstandigheden, waarin de familie Viaud verkeerde, was er maar één middel om aan die diepe en heftige begeerte te voldoen: zeeman te worden.

Gedurende germinen tijd was het een bestekts strijd tusschen het kind, dat zijn zin wou doordrijven, en de ouders, die de verleidingen en de gevaren duchten van de zeemannsloopbaan en beelden bij de gedachte, hun kind, waaraan ze met heel hun hart hingen, van ze heen te zien gaan. Maar ten slotte ziende dat al hun tegenwerking niets baatte, gaven ze toe. Toen braken voor den jongen enkele jaren aan van hard werken, want hij moest zich voorbereiden voor het toelatings-examen van de Ecole Navale van Brest, een vergelijkend examen met veel candidaten en een beperkt aantal plaatsen. Hij moest uit Rochefort vandaan, teneinde de lessen aan het lycée Henri IV te Parijs te volgen. Zijn uitzet, bijna een arme lui's uitzet, schrijft Loti, bestond voornamelijk uit zorgvuldig opgelapte en uitgelegde kleeren. De laatste brieven van Gustave en ook diens bijbelje neemt hij als kostbare relikwieën mee.

Loti heeft weinig anders dan sombere herinneringen bewaard van zijn verblijf in Parijs. Groote steden heeft hij nooit kunnen lijden, maar nu hij afscheid had moeten nemen van zijn lieve oudjes en hij had te blokken voor zijn examen, was het hem soms als zou hij het niet uithouden. Het gezin waarbij hij inwoonde, was goed voor hem, maar het hoorde tot een roomsche tak van de familie, of liever, het was geheel zonder godsdienst. De

over de profeten, die Jesaja in zijn dagen naast zich, vaak ook tegenover zich, zag optreden, om aan het geestesleven zijner dagen op hun manier leiding te geven. Hij noemde hen profeten, niet van den kop, maar van den staart. Voor ons gevoel heeft zulk een naam direct 2 elementen in zich: we vinden het ietwat komisch; we zouden het haast niet in een preek durven nazeggen, zelfs, als we van de „tale Kannans“ ons niet plagen te bedienen; en we vinden het ook nog al scherp; voor veel menschen beteekent dat (abusievelijk) hetzelfde als: onbroederlijk.

Evenwel van zulke kritiek trok Jesaja zich vast niets aan. Want de herinnering, dat er „profeten“, leidlieden, zijn, die aan den staart en niet aan den kop herinneren, is allesbehalve „komisch“; het verband van Jesaja's rede wijst nadrukkelijk deze onderstelling af (men leze maar eens het zeer ernstige hoofdstuk 9 na). En voorts is Jesaja niet onbroederlijk; integendeel, zijn opbouwende manier van de waarheid zeggen is in hooge mate stichtend en daarom stichtelijk.

Het gaat bij Jesaja om de taxatie van die leidlieden, die niet meer vooruitgaan aan de feiten en de stroomingen, maar daarbij achter-aankomen. Zij kijken soms de kat uit den boom, om heel voorzichtigjes bij de „bovendrijvende opinie“ zich aan te sluiten. Anderen staan dáár te hoog voor; ze spreken eerlijk hun eigen meening uit (want de bewijzen liggen voor het grijpen, dat onder Jesaja's tijdgenooten er heel wat waren, die bij valsche profeten noemt, en die toch een overtuiging hadden, waar ze voor streden). Toch valt óók op hen de kritiek van „staart-profeet“ te zijn; immers, ze bouwen geen huis op eigen fundament, en ze geven geen structuur naar eigen stijl en ze werken geen preek út naar eigen thema en beginsel, maar ze volgen de „aanzienlijken“, ze komen achter de markante figuren aan. Ze kijken niet uit eigen oog en ze doen, al zijn ze in Israël, het opbebaringsvolk, opgenomen, ze doen hun best niet voor den moeizamen arbeid van: opbouw van leer en leven uit eigen positief beginsel en geestelijk bezit. Dat maakt, dat ze niet in den kop zitten (die voorop gaat maar in den staart. Die komt altijd achteraan en is het minst aanzienlijke deel van het beest. Als het nog een deel is... er zijn ook beesten, die den staart missen... en het beest is nog beest. Ge kunt den kop niet afslaan, zonder dat het beest in kwestie erbij neervalt. Maar een staart kan er af, en de zaak marcheert toch verder.

* * *

Helpen kan ik het niet, dat dezer dagen veel me herinnert aan de staartprofetie. Er zou hier veel te noemen zijn; maar met een enkel verschipje volstaan we dezen keer; ik bedoel de dwepery met den Roomschen heilige Franciscus van Assisi.

Dezer dagen kwam me in handen het zeer fraai uitgevoerde werkje: Der Heilige Franz von Assisi von Fritz Kunz. Mit Text von Heinrich Federer. Verlag der Gesellschaft für Christliche Kunst, G. M. B. H., München. Het is in 1908 verschenen, maar uitstekend geschikt om in deze nieuwe rubriek van ons blad aanleiding te zijn voor de in 1926 ko-

gesprekken die daar gehouden werden, brachten hem eerst van de wijs, maar ondermijnden ten slotte zijn reeds geschokt geloof. Verkeerde omgang deed er het zijne toe.

In Rochefort werd beslist dat hij in Parijs zou aangenomen worden; hij was juist achttien jaar geworden, in de familie was dat de leeftijd daarvoor. Ook hierover schrijft Loti uitvoerig in *Prime Jeunesse*.

„Ik had nog genoeg geloof overgehouden, om met ontzetting te denken aan de bedreigingen van het Evangelie tegen degenen die onwaardig naderen tot de tafel des Heeren; ik smeekte mijn ouders dat ook in mijn brieven, alles tot gelegener tijd uit te stellen, en mij toe te staan de zegelen des verbonds te ontvangen uit de handen van den ouden grizen predikant van ons „eiland“ in het eerwaardige kerkje van Saint-Pierre-d'Oleron dat voor mij wijd had door zoovele gebeden van voorbijgegangene geslachten. Maar zij meenden op hun stuk te moeten blijven staan, en ik moest mij onderwerpen.“

Toen de Paaschzondag aanbreek, was het mij vreeselijk te moede. Niemand trouwens zou met me meegaan naar de kerk; ik was alleen, moederziel alleen voor deze plechtigheid, waar alle andere jongelui hun geheele familie, zelfs al is die ongehoorzaam, en al hun kennissen om zich heen hebben. Den geheelen morgen, opgesloten in mijn kamer, poogde ik vruchteloos mijn gedachten te concentreren en te bidden, ik las nog weer eens in het Evangelie van Johannes, dat ik Hefhad boven de andere evangeliën, ik las nog weer over den brief met de belofte van het wederzien hierboven, geschreven door mijn broer bij zijn dood in de Golf van Bengalen. Maar toen, mijn hart bleef als van ijs.

Eenzaam, als een verstootene, ging ik de deur uit naar de Kerk, waar ik bijna te laat aankwam. Die eerste avondmaalsgang, waarop ik zooveel verwachting had gebouwd, was, ten slotte, niet meer dan een eenzijdige formaliteit die eerbiedig, maar ook niets meer dan eerbiedig volbracht werd. Na

mende herdenking van Franciscus van Assisi, die in 1226 stierf.

* * *

Nu denk ik, dat er 2 groepen van lezers een lijke ontevreden zijn.

De eerste mompelt: Duitsch werk; maar om „De Reformatie“ te lezen behoeft men toch geen Duitsch te kunnen? Ik zou deze bezwaarde lezers er op willen wijzen, dat in genoemd boek behalve den tekst ook zeer goede illustratie gegeven wordt. Eigenlijk is deze de hoofdzak. Men kan voor de beschrijving van Franciscus' leven onder ons verwijzen naar de in dit blad reeds besproken studie van Dr A. G. Wolf, die op voornamelijk wijze den roomschen heilige ons geschetst heeft. Dat dit Duitsche werkje hier besproken wordt, is voornamelijk om de illustratie. Ze is reproductie van den Zwitser Fritz Kunz. Gaarne worde hier erkend, dat de gedachte van Kunz veel louten van vroegere Franciscus-beelding overwonnen heeft en dat daarom deze uitgave (plaat met tekst) waardevol bezit is, voor ieder die op gemakkelijke manier uit Roomschen mond weten wil, wat nu wel Franciscus is en daaruit opmaken hoever zijn herdenking waardeering verdient.

Maar ik heb misschien nog een andere groep van bezwaarde lezers. Ze zullen mij verwijten, dat ik den voornamen heilige heb geplaatst achter den staart van...

Ja, van wien?

Van geen mensch, lezer. Ik heb het niet tegen Franciscus; want die mensch heeft op veel punten zijn tijd overwonnen. In zóover was Hij dus geen staart, doch kop-mensch. Maar ik heb het tegen den import van Franciscus; tegen die protestanten, die meer koppig dan „kop-pig“ achter den staart van het Roomsche lichaam aankomen en zeggen: volgt ons op onzen gang achter den staart van een niet-protestantisch wezen; want wij zijn de leiders, wij zijn voor u, die ons volgen wilt; de kop, Iemaul, die achter anderen aankomt, gaat niet voorop; en kan dus nooit anderen voorgaan. En een protestantisme, dat niet uit eigen oogen ziet, of op eigen fundament bouwt, maar vandaag van een roomsche, en morgen (waaronder niet van een ander, geestelijke sieradiën koopten wil, heeft niet meer de plaats van den kop, maar van den staart.

* * *

Wanneer wij, los van alle jubileums-specches, over Franciscus zelf schreven, nog eens, er zou zeer veel te waardeeren zijn; want tegenover zonden van zijn tijd heeft hij zijn boete veelszins gedaan. Maar wij hebben het óver de Franciscus-verheerlijking; en daartegen hebben wij het ook. Sedert de dagen, dat een vererder van Franciscus beval, dat men hem, toen hij sterven ging, in een zak zou hullen, en een touw om zijn hals zou doen en hem op den grond leggen; sedert de dagen, waarin weer een ander van zijn vererders het heerlijk vond, dat alle menschen zouden treden over zijn lijk, tot geiten, en honden toe; en dit alles, omdat Franciscus, de arme van lijf en ziel, zich óók op den grond had laten leggen in zijn sterven, — sedert dien tijd heeft de Franciscus-verering al zijn zwakheden vertoond en van zijn heiligheden plus minus niets nagelaat.

de plechtigheid, toen ik weer alleen stond in de rue de Rivoli, eenzaam te midden der luidruchtige zondagsmensen, had ik in mijn gemoed het gevoel van een vreeselijke leegte, dat ik jaren daarna, maar onherroepelijker en onherstelbaarder zou terugkrijgen in Jeruzalem op den nacht dien ik, alleen, onder de eeuwenoude oljfbomen, en overweld door de sterrenpracht van den oosterschen hemel, in den hof Gethsémané heb doorgebracht.“

Eenige maanden na dien eersten avondmaalsgang neemt Loti deel aan het examen voor de opleidingsschool. In Rochefort vereenigt hij uit de *Moniteur* (de Fransche Staatscourant) dat hij geslaagd is met het rangnummer 40 op een goede tachtig plaatsen.

Alvorens aan boord te komen van de *Borda*, het schip waarop hij zijn opleiding tot zee-officier ontvangen zal, brengt hij een poosje door bij zijn lieve oudjes van „het eiland“. Hij blijft ook nog een Zondag over, een Zondag dien hij vertelt op een van de mooie bladzijden die wij met vreugde zouden citeeren als de laatste regels niet zoo in-droevig waren.

„Dat kerkje van Saint-Pierre-d'Oleron was altijd een heiligdom voor me gebleven. Herbouwd in 1830 op een stuk grond dat een mijner achteroudooms gegeven had, was het heelmaal gewit van buiten, zooals alle gebouwen op Oleron, en van buitengewoon grooten eenvoud. Binnenin waren het hout van de rijen banken met rugleuningen en de preekstoel met groote zorg gewreven. Een groote bijbel rustte op de Avondmaalstafel. Daar had mijn moeder haar godvruchtige overdenkingen en haar jongemeisjesdroomen gehad, daar was haar huwelijksingezegend, daar had de tegenwoordige predikant mijn zuster gedoopt, daar ook had ik mijn eersten avondmaal kunnen vieren met meer aandacht, en vooral met minder vreeze. In één woord, dat was de plaats, waar ik me, ter wereld, het dichtst bij den God mijner kindsheid gevoelde.“

Voer 'n'gehoor, waar de groote witte mutsen het

Want
begine
hem le
wat h
noemen
geen sc
ter zie
sean; d
hij ble
heeft n
kens. S
in ons
nog all
ciscus
naars
kant
XIV;
evenm
enkele
als hij
iets en
de my
als vo
ding, z
vertoon
volgi
een on
telijke
lijkheid
vallen,
geloof,
Iustus
een mi
eisch v
En dan
cus, m
toch it
mensch
want z
hem e
sluiten
voorsu
maar g
komt d
o schel
leen n
in te g
meester
leest h
icmand
plakt,
allicre
heen b
zoo als
Franci
begin t
zijn to
volbrac
Hij l
nische
zielewe
In h
even ge
ciscus
geweze
den tel
ik me

talrijkst
Angère
men, la
lijklijk
ontloot
van mij
mijn ha
straling
lijke be
geven,
doodsu
glans e
die wou
der in t
haar m
te zien
Christu
die vol
geen o
bidden
God, m
op mij
verstro
gang h
Louvre
vertrek
gebied,
in de
de mijn
Op di
de klei
spelen
die eeg
glans, e
ding al
van 's
was, d
of welk
Hier
ervaring
kinderlij